

ΓΙΑΣΑΡ ΚΕΜΑΛ

Ο ΜΕΣΟΣΤΥΛΟΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΛΙΚΗ ΤΑΣΣΙΟΥ

ΚΕΔΡΟΣ 1984

Για τη ζωή στην Τσουκούροβα (την πεδιάδα των Αδάνων)

Κεφάλαιο 2ο

2 Απόσπασμα σσ. 23-29

Από τα μέσα του Αυγούστου μέχρι τον Οκτώβρη οι αγκαθόθαμνοι είναι κόκκινοι. Σαν κόκκινη ομίχλη, σαν κόκκινα νεφελώματα σκεπάζουνε τη στέπα, κάτω απ' το φως της μέρας. Ένας μακρύς κόκκινος δρόμος, μια κορδέλα αεικίνητη, ακανόνιστη, στριφογυριστή, σαν σμήνος γερανών, ανοιγοκλείνει, μακραίνει, κονταίνει, ανεβαίνει, χαμηλώνει, μαζεύεται σαν το κουδάρι και ξανασκορπίζεται όλο δουητά και φωνές. Τριγυρνάει όλη τη στέπα απ' άκρη σ' άκρη, σπρωγμένη απ' τον τρελό αέρα και γλείφει το χώμα. Ένας τρελός, ακανόνιστος, ασταμάτητος χορός.

Ο αγκαθόθαμος είναι το πιο σημαντικό φυτό της στέπας. Το πιο σημαντικό αγκαθωτό φυτό. Το καλοκαίρι έχει ένα γλυκό πράσινο χρώμα και τ' αγκάθια του είναι γερά όσο και οι ρίζες του. Χαρίζει στη στέπα μια ζωντάνια αναπάντεχη, την ανασταίνει. Όταν ξεραθεί, αδυνατούνε οι ρίζες και σκληραίνουνε τ' αγκάθια του. Όσπου αρχινάει το ροδόλημα με τον άνεμο ξοπίσω του.

Κατά το τέλος του φθινοπώρου οι άνεμοι οργιάζουνε. Το ίδιο και ο αγκαθόθαμος. Ο αγκαθόθαμος που τώρα έχει γίνει χρυσοκίτρινος, γραπώνεται γερά στο χώμα, πεισματάρικα, αντιστέκεται και δεν ξεριζώνεται. Οι ρίζες του, όμως, όλο και αδυνατίζουν. Και οι άνεμοι στο τέλος του φθινοπώρου πασχίζουνε σαν τρελοί να μην αφήσουνε κανένα αγκαθόθαμο στο χώμα. Ξεχύνονται ακράτητοι και γεμίζουνε τη στέπα δουητά και σφυρίγματα. Τότες, εκατοντάδες χιλιάδες αγκαθόθαμνοι απογειώνονται και βάφουνε κίτρινο και χρυσαφί το τοπίο.

23

Και είναι σαν να 'χει βαφτιστεί αυτή η απέραντη έκταση σε πλέριο φως. Και λαμπυρίζει και γυαλίζει και ακτινοβολεί και στριφογυρνάει και τρέχει. 'Οχι, χωρίς αγκαθόθαμνους η στέπα δεν είναι στέπα.

«'Ολη η ομορφιά και η ζωντάνια αυτής της απέραντης, νεκρής γης είναι οι αγκαθόθαμνοι. Χωρίς αυτούς δεν είναι τίποτα τούτη η άδεια, η νεκρή στέπα!» λέει ο Κοτζά Χαλίλ.

Τριξίματα ακούγονται απ' τη στέπα. Ο Κοτζά Χαλίλ ακουμπάει τ' αυτί στο χώμα και αφουγκράζεται τη βαθιά φωνή της γης. Το μακρινό βουητό της. Το χώμα της στέπας είναι καλός πληροφοριοδότης. Ακούς το δηματισμό των μυρμηγκιών, τα πουλιά στις φωλιές τους. Είναι ένα πουλί ατόφιο μπλε. Ένα λαμπερό μπλε. Σκάβει το χώμα στα χαντάκια, φτιάχνει ένα μακρύ διάδρομο και εκεί βαθιά, στην καρδιά της γης στήνει τη φωλιά του. Κι εσύ το ακούς που σκάβει, ακούς τις φωνούλες των νεοσσών του. Έπειτα ακούς ένα τραγούδι από μακριά. Ακούς τα τριξίματα στις ρίζες των αγκαθόθαμνων και καταλαβαίνεις πως σιμώνει ο καιρός. Ο Κοτζά Χαλίλ συνηθίζει και λέει: «Αα, σαν το χώμα δεν έχει! Ίδιος τηλέγραφος το άτιμο. Βάλε τ' αυτί σου και κάτσε ν' ακούσεις ό,τι δεν έχεις ξανακούσει ποτές. Θ' ακούσεις τη φλογέρα κάποιου βοσκού απ' την άλλη άκρη της γης. Θ' ακούσεις κάποιο τραγούδι ανείπωτο, παράξενο, απαλό, γεμάτο λουλούδια. Βάλε τ' αυτί σου και θ' ακούσεις ποδοβολητό αλόγων που έρχεται από μιας μέρας δρόμο. Μα δεν μπορεί ο καθένας ν' ακούσει τη φωνή της γης. Θέλει να 'χεις αυτί. Και μάλιστα τ' αυτί του Κοτζά Χαλίλ. χαρούλες μου, για να ξεχωρίσεις τους ήχους...»

Πόσο πολύ του αρέσει του Κοτζά Χαλίλ ν' ακούει με τις ώρες τη γη, με τ' αυτί ακουμπισμένο πάνω της. Αυτό είναι η πιο μεγάλη του ευχαρίστηση, απ' τα νιάτα του μέχρι τώρα.

Τα χωριά που βρίσκονται πίσω απ' τον Ταύρο – σ' εκείνη την απέραντη, ίσια έκταση, που πέρα, πιο βαθιά, κρεμάει προς τη στέπα σαν ένα μεγάλο, μακρόστενο κύμα, πάνω σ' εκείνο το σκούρο καφέ σαν καμένο, σαν καθουρντισμένο χώμα με τα λίγα δέντρα – ετοιμάζονται να κατέβουν όλα μαζί στο Τσουκούροβα, να δουλέψουν. Δε μένει κανείς πίσω. Παίρνουνε μαζί και τους αρρώστους, τους ανήμπορους, τους γέρους και τα μωρά. Μήτε ένα φύλακα δεν αφήνουμε στα χω-

ριά. Ωστόσο, όλα τα υπάρχοντά τους είναι εκεί. Τα γεννήματα θαμμένα κάτω απ' τη γη, τα στρωσίδια και τα παπλώματα στις ντουλάπες, τα ρούχα και τα προικιά στα σεντούκια. Κανένας δεν έρχεται σ' αυτά τα έρημα χωριά. Κανένας δεν παίρνει τίποτα. Μήτε ένα σκουπίδι από χάρω. Δε γίνονται ληστείες σ' αυτά τα μέρη; Γίνονται. Ποτέ, όμως, όταν τα χωριά είναι άδεια. Κανείς δεν έρχεται, κανείς δεν μπαίνει σ' έρημο χωριό. Και σα φτάσει η μέρα και επιστρέψουνε οι χωρικοί απ' το Τσουκούροβα, μόνο τότε αρχίζουνε οι διαμάχες, οι κλεψιές και οι απαγωγές κοριτσιών.

Κάποτε, πολύ παλιά, ήτανε ένας αρχιληστής στην περιοχή αυτή, με τ' όνομα Τζοντελέκ. Ένας ζόρικός άντρας που κάθε λόγος του ήτανε διαταγή. Ένας άθλιος, ένας άπονος αρχικλέφταρος. Ένας ξεδιάντροπος, χωρίς καρδιά και λύπηση για κανέναν. Άμα μυριζότανε λεφτά πουθενά, δεν τον σταματούσε τίποτα. Θα 'κοβε, θα σκότωνε, θα μαχαίρωνε, θα 'πνιγε και θα τα 'παιρνε. Κάποια μέρα, κάποια φορά οι χωροφύλακες πήρανε το κατόπι του. Τον στριμώξανε και τον φέρανε μέχρις εδώ, στην άλλη πλευρά του Ταύρου, και στο σημείο αυτό χάσανε τα ίχνη του. Ήρθε ο Τζοντελέκ μπροστά σ' ένα χωριό, κουρασμένος, πεινασμένος, διψασμένος, αποκαμωμένος. Έβαλε το χέρι στο πηγούνι και σκέφτηκε. «Φίλοι μου, δεν μπορώ να μπω σ' αυτό το άδειο χωριό, να φάω, να χορέψω. Δε γίνεται!» είπε και δεν έριξε δήμα στο χωριό. Τότε οι άνθρωποί του τού αποκριθήκανε: «Βρε Τζοντελέκ αγά, δε θα κάτσουμε εμείς να πεθάνουμε επειδή του λόγου σου θέλεις να φανείς λεβέντης! Δε βλέπεις τα χάλια μας; Διαλυθήκαμε, δε μας απόμεινε κουράγιο και δύναμη. Τούτο το χωριό είναι γεμάτο φαγώσιμα, ας πάμε να φάμε. Τούτο το χωριό είναι γεμάτο κρεβάτια. Και τι κρεβάτια! Με στρώματα γεμάτα βαμβάκι λευκό του Τσουκούροβα. Πάνε δυο μήνες που δεν έχουμε ξεκουραστεί, δεν έχουμε κοιμηθεί. Ας πάμε να πάρουμε έναν καλό ύπνο».

Ο Τζοντελέκ έβαλε πάλι το χέρι στο πηγούνι και το ξανασκέφτηκε. Πέρασε έτσι κάμποση ώρα. Έπειτα σήκωσε το κεφάλι και τους κοίταξε. Θεέ και Κύριε, τι βλέμμα ήτανε αυτό, τι φλόγα οργής! «Δε γίνεται, φίλοι μου!» είπε. «Είμαι ικανός να κάνω τα πάντα, να πάω παντού, μα αυτό δε γίνεται. Δεν

πρόκειται να μπω σ' ένα έρημο χωριό, ακόμα κι αν είναι να πεθάνω εδώ χάμω απ' την πείνα κι απ' τον πόνο. Και, ναι, πεινώ και πονώ τούτη τη στιγμή. Νυστάζω του σκοτωμού και δεν μπορώ να σταθώ όρθιος απ' την κούραση. Αν είχα ένα μαλακό γιατάκι με τ' άσπρο βαμβάκι του Τσουκούροβα, θα έπεφτα να κοιμηθώ. Θα κοιμόμουν μια βδομάδα συνέχεια. Μωλωπιστήκανε τα πλευρά μου απ' το να κοιμάμαι πάνω στο ξερό χώμα, πάνω στις πέτρες. Με βλέπετε, άλλωστε, πόσο αποκαμωμένος είμαι. Όμωως, δεν μπορώ να πάω να κοιμηθώ στα γιατάκια αυτού του χωριού. Όχι! Δε θα χαλάσω εγώ αυτή την απαράβατη αρχή. Τι θα πούνε οι άνθρωποι μετά από εκατό χρόνια; Μετά από διακόσια, τριακόσια χρόνια; Ίσχυε ένας κανόνας σ' αυτά τα χωριά, θα πούνε. Τον καιρό του βαμβακιού, λύκος κι αρνί ζούσανε ειρηνικά, θα πούνε. Μα βγήκε ένας άτιμος Τζοντελέκ, θα πούνε, που να μη λιώσουνε τα κόκαλά του, και χάλασε την τάξη. Λήστεψε άδεια χωριά, θα πούνε. Όχι, δε θα το επιτρέψω να ειπωθεί τίποτα τέτοιο για μένα, φίλοι μου. Δε θα κάνω αρχή εγώ, για να με βρίζουνε έπειτα κι εμένα και τη μάνα μου, και τη γυναίκα μου, και τα πεθαμένα μου. Αν όμως πεθάνουμε εδώ, μπροστά στην είσοδο αυτού του χωριού, έστω από πείνα, από δίψα, από κούραση, τότε τι θα πούνε; Ήρθε, θα πούνε, κάποιος Τζοντελέκ αγάς. Ένας άπονος, ένας αρχιληστής, ένας αδίσταχτος Τζοντελέκ αγάς, που όμως προτίμησε να πεθάνει από πείνα, δίψα και νύστα αβάσταχτη, δυο δήματα έξω απ' το χωριό, παρά να το κουρσέψει. Παρ' ότι το χωριό ήτανε έρημο και γεμάτο ψωμί, βούτυρο, μέλι και κρεβάτια μαλακά, από βαμβάκι του Τσουκούροβα. Μπράβο του! Χίλιες φορές μπράβο του, θα πούνε. Μπράβο σ' αυτόν που θυσιάζεται για το σωστό μαζί με τους λεβέντες του. Ας αναπαυτεί, λοιπόν, ήσυχος στο μνήμα του, θα πούνε.»

Τότε οι άνθρωποι του τού είπαν: «Αφού είναι έτσι, ας κάνουμε κάτι άλλο. Ας μπούμε στο χωριό και αφήνουμε χρήματα στη θέση όποιου πράγματος παίρνουμε. Ας ορίσουμε την πόρτα του σπιτιού μάρτυρα κι ας παζαρέψουμε την τιμή με την καμινάδα. Ή, καλύτερα, με το σιδερένιο αλέτρι. Το υνί τ' αλετριού δεν τρώει, δεν πίνει, μα μετράει σαν άνθρωπος. Αυτό τρυπάει το χώμα, αυτό τ' ανακατεύει.»

Ο Τζοντελέκ θύμωσε: «Δε γίνεται, σας λέω! Πάει, τέλειωσε! Μην πολεμάτε άδικα. Δεν μπορώ να κάνω πράματα απάνθρωπα. Αν θέλετε, πάμε σ' άλλα χωριά, πιο πέρα, που να 'ναι μέσα οι χωρικοί. Αν θέλετε, πάμε να τα ληστέψουμε, να μην αφήσουμε τίποτα όρθιο πίσω μας. Τους σφάζουμε όλους σαν πρόβατα, αν θέλετε. Τι λέτε; Αν όχι, αν δεν έχετε δυνάμεις να περπατήσετε μέχρις εκεί, θα μείνουμε υποχρεωτικά εδώ και θα περιμένουμε να επιστρέψουνε οι χωρικοί στο χωριό τους. Τότε μπορούμε να το κουρσέψουμε. Να διάσουμε γυναίκες και κοριτσόπουλα. Να πάρουμε όλα τα φαγώσιμά τους. Άλλο τίποτα δε γίνεται! Τ' ακούσατε;»

Ο Κοτζά Χαλίλ βλαστημάει τούτες τις μέρες τα κόκαλα του Τζοντελέκ: «Ας έβρισκε έναν τρόπο κι ας έμπαινε στο χωριό. Ας αρχίζανε οι κλεψιές και στα έρημα χωριά. Τότε δε θα κοτούσανε να φύγουνε όλοι για το Τσουκούροβα, θ' αφήνανε πίσω τουλάχιστον τους ηλικιωμένους. Καταραμένος να 'ναι ο Τζοντελέκ. Χαράμι να του γίνει το γάλα που δύζαξε. Ανάθεμά τον κι αυτόν και τους απογόνους του...»

Η δουλειά των χωριανών στο Τσουκούροβα κρατάει ενάμιση μήνα περίπου. Μόλις τελειώσουνε, παίρνουνε το δρόμο του γυρισμού πάλι όλοι μαζί, όπως πήγανε. Αυτό το πηγαινέλα γίνεται με τον ίδιο τρόπο, με τον ίδιο ρυθμό εδώ και χρόνια. Εδώ και χρόνια όλο το εισόδημα των χωριών που βρίσκονται μέσα απ' το Ουζούνγκιαίλα, έρχεται απ' το Τσουκούροβα. Οι άνθρωποι αυτοί κάθονται και υπολογίζουνε το κέρδος που θα 'χουνε απ' την κοιλάδα του Τσουκούροβα, όπως θα υπολόγιζε κάποιος άλλος το κέρδος που θα 'χε απ' τη σοδειά των χωραφιών του, απ' τα ζωντανά του.»

Ο Αντίλ εφέντης, ο μαγαζάτορας της κωμόπολης που «συνεργάζεται» με τους χωριανούς μας, ρωτάει:

«Πόσα κεφάλια είσαστε;»

«Δέκα.»

«Και τα δέκα μαζεύουνε βαμβάκι;»

«Το ένα είναι μωράκι ακόμα, αγά μου. Πέντε μερών, μαυρομάτικο. Ένα μαυρομάτικο μωρουδάκι.»

Ο Αντίλ εφέντης τα βάζει κάτω, τα λογαριάζει, τα υπολογίζει, αν δεν τους πιστέψει, ρωτάει να μάθει και τέλος δίνει κάτι λίγα κατά κεφαλή. Τα γράφει στο κίτρινο τεφτέρι του.

Και ξέρει πως μόλις επιστρέψουν απ' το βαμβάκι και αν δεν τους έτυχε τίποτα έκτακτο – κανένας θάνατος, κάποιο φευγικό κάποιου – ό,τι έχει γράψει στο κιτρινοτέφερό του θα θρίσκεται στην τσέπη του. Τόσο σίγουρο μέρος είναι το Τσουκούροβα.

Στο χωριό οι προετοιμασίες παίρνουν και δίνουνε. Πάνε, έρχονται, φωνάζουνε απ' το 'να σπίτι στ' άλλο... Κάπου κάποιος θρήνος, κάπου ένα ξέγνοιαστο γέλιο. Η φωνή του τελάλη-χωροφύλακα, που οργώνει το χωριό απ' άκρη σ' άκρη: «Εεεε, χωριανοί! Μην πείτε μετά πως δεν τ' ακούσατε. Δυο μέρες μας μείνανε. Βιαστείτε! Αμάν, βιαστείτε. Τ' άλλα χωριά κατεβήκανε κιόλας στο Τσουκούροβα. Γρήγορα! Όποιος δεν κάνει γρήγορα θα φάει πρόστιμο. Αυτή είναι η διαταγή της επιτροπής και του μουχτάρη μας». Τα βογκητά των αρρώστων, οι γκρίνιες των γερόντων, η αγωνία και το άγχος αυτών που έχουνε να κουβαλήσουνε ανήμπορους... Βοηθάει ο ένας τον άλλον, θρίζει ο ένας τον άλλον...

Μέσα σ' αυτό το πανδαιμόνιο, σ' αυτή τη φασαρία κάτι φαίνεται να συμβαίνει φέτος στο χωριό. Κάτι ενδόμυχο, ύποπτο, κρυφό. Ο αέρας μυρίζει κάποια προετοιμασία για κάποια απόφαση μυστική. Και η κατάσταση αυτή καθρεφτίζεται στα πρόσωπα όλων, των παιδιών, των γυναικών, των γέρων, των παλικαριών.

Κοιτάνε ο ένας τον άλλον κι ενώ μένουνε δουδοί, τα μάτια τους λένε: «Αμάν! Αμάν μην τύχει και το μάθει. Τα μάτια σας δεκατέσσερα. Μην τ' ακούσει. Μην το νιώσει. Θα μας εμποδίσει!»

Είναι πέντε χρόνια τώρα που το χωριό σπαζοκεφαλιάζει πάνω σ' αυτό το ζήτημα και δεν τολμάει να πάρει καμιά απόφαση. Καθένας θέλει να γίνει το δικό του, το μακρύ του, το κοντό του. Φέτος όμως, τρία άτομα: ο Ουζούν Αλή, ο Τασμπάσογλου και ο Οκσούζογλαν συμμαχήσανε και προσπαθήσανε να φέρουνε σε λογαριασμό όσους επιμένανε να κάνουνε του κεφαλιού τους κι όσους αδιαφορούσανε. Και είχανε καταφέρει να δείξουνε την αλήθεια στους χωριανούς. Οι πιο πολλοί είχανε καταλάβει. Το πρόβλημα με τους χωριάτες είναι μέχρι να καταλάβουνε κάτι, να το χωνέψουνε καλά. Και είναι

τέτοια η στόφα τους, ώστε έτσι και πούνε μια φορά το ναι, μη φοβάσαι πια από κει και πέρα.

Απ' το πρωί ο Ουζούν Αλή και ο Τασμπάσογλου είχανε αμοληθεί στα σοκάκια του χωριού. Περνούσανε απαρατήρητοι απ' τα έμπιστα σπίτια, ψιθυρίζανε κρυφά στ' αυτί του νοικοκύρη: «Στο σπίτι του Οκσούζ Ντουράν!» και φεύγανε διαστικοί.

Το σπίτι του Οκσούζ Ντουράν ήτανε στην άκρη του χωριού. Αργά το μεσημέρι γέμισε με χωριανούς που μιλάγανε όλοι μαζί, ώσπου φάνηκε ο Ουζούν Αλή με τον Τασμπάσογλου.

Ο Τασμπάσογλου ήρθε και στάθηκε στο κατώφλι. Έβγαλε απ' την τσέπη του το κεκριμαπαρένιο κομπολόι του. Έσκυψε το κεφάλι, το κοίταξε, ξανασήκωσε το κεφάλι. Το πρόσωπό του ήτανε σοβαρό και ιδρωμένο. Σκοτεινή, συννεφιασμένη, ωχρή ήτανε η όψη του και είχε μακρύνει σαν μούρη αλόγου. Η ματιά του πλανήθηκε πάνω στους επισκέπτες.

«Θείοι μου! Είμαστε αποφασισμένοι όλοι μας:» ρώτησε.

Του αποκρίθηκε η φωνή του Γκιομλεκσίζογλου από πίσω:

«Ναι, Τασμπάσογλου, τ' αποφασίσαμε. Ή θα νικήσουμε ή θα χαθούμε!»

«Δε θ' αφήσουμε πια να μας κλέβουνε το δίκιο μας. Μας πίνουνε το αίμα μας!»

«Μας το πίνουνε!» επιβεβαίωσε ένας ηλικιωμένος με ψιλή φωνή.

Πέντε άτομα καπνίζανε τσιγάρο.

Μίλησε πάλι ο Τασμπάσογλου:

«Όλοι μαζί θα στηθούμε αντίκρυ στο μουχτάρη. Όλοι μαζί! Δυο άτομα να λείψουνε, θα μας συντρίψει. Δε θα εγκαταλείψουμε τις γραμμές μας!»

«Δε θα τις εγκαταλείψουμε!»

«Να χάσει τη γυναίκα του όποιος υποχωρήσει;»

«Ναιαιαι!» φωνάξανε δυνατά, συνεπαρμένοι.

Αρχίσανε πάλι να μιλάνε όλοι μαζί για κάμποση ώρα. Κανείς δεν καταλάβαινε τι έλεγε ο διπλανός του.

Πήρε το λόγο ο Οκσούζ Ντουράν. Στο πρόσωπό του φαινότανε το καμάρι και η σιγουριά του νοικοκύρη:

«Πρέπει να διαλέξουμε δυο άτομα απ' ανάμεσά μας. Να πάνε στο μουχτάρη και να του πούνε πως μουχτάρης σημαίνει

Αυτός ο απόμακρος κήπος με τις ροδιές βρίσκεται σ' ένα σταυροδρόμι, στους πρόποδες των βουνών. Κι ο παραδίπλα κάμπος με τους κιτρινομάτικους νάρκισσους, το φλησκούνι με τα γαλάζια ανθάκια, τις ευωδιαστές λεμονιές, τους κήπους με τα πορτοκάλια, το λευκό θαμδάκι, το χρυσοκέντητο, αστραφτερό στάρι, με τα χωράφια του τα γεμάτα τρακτέρια που τα φώτα τους φαίνονται σαν αστράκια τη νύχτα, με τα φορητά του που μουγκρίζουνε, με τις θεριζαλωνιστικές μηχανές που μασάνε και φτύνουνε τα γεννήματα, με τις θορυβώδικες φάρμακικές του, με τους μύριους ανθρώπους του – ίδια μερμήγκια – είναι το σκονισμένο, ζεστό, ιδρωμένο, σκεπασμένο μ' άσπρα σύννεφα χώμα του Τσουκούροδα.

Είναι παμπάλαιος ο κήπος με τις ροδιές. Λένε πως υπάρχει από την εποχή των απίστων. Τα δέντρα έχουνε χοντρούς κορμούς. Αρκετοί έχουνε τη μισή τους πλευρά ξεραμένη, γλωρή την άλλη. Οι γέρικοι φλοιοί είναι ροζιασμένοι, σκασμένοι. Τα κλαδιά γερμένα στραβά. Το χώμα είναι γεμάτο πέτρες, φερμένες από τόσων χρονών χειμάρρους.

Ο απέραντος αυτός κήπος έχει στηρίξει την πλάτη του στην πλαγιά του Ταύρου. Τον καιρό των λουλουδιών στολίζονται γη και ουρανός. Ομορφαίνει το χώμα του Τσουκούροδα, τα γεννήματα, τα ποτάμια με τα κρυσταλένια νερά τα γεμάτα ψάρια, οι πολιτείες, οι κωμοπόλεις, τα ρούχα, τα πρόσωπα, τα άλογα, τα κάρα και τα σκονισμένα σοκάκια των χωριών, τα αυτοκίνητα, οι πηγές με τα μούσκλα. Και νομίζει κανείς πως χίλια χρώματα κυματίζουνε στα χωράφια και στα δάση του Ταύρου.

Τον καιρό των λουλουδιών, λοιπόν, δεν μπορείς να τον σιμώσεις καν εκείνο τον παραμελημένο κήπο. Είναι όλο βουητό. Όλες οι μέλισσες των βουνών, των λιβαδιών, της στέπας, των κυψελών έχουν κάνει επίθεση στα λουλούδια του κήπου. Σε κάθε άνθος κάθε κλαδιού βλέπεις χιλιάδες μπλε, κίτρινες, λαμπερές, χνουδάτες μέλισσες με κόκκινα ζωναράκια και μαλακά ποδαράκια. Λογιώ λογιώ μέλισσες. Χίλια δύο τα χρώματα. Έχουνε καλύψει όλη την επιφάνεια των κλαδιών. Μια τρελή κίνηση, ένα ξέφρενο πηγαίνελα ζωντανεύει τα λουλούδια. Το ζουζούνισμα ακούγεται από πολύ μακριά. Κι όσο πλησιάζεις, πάει να σε κουφάνει το βουητό.

Παρ' ότι είναι σταυροδρόμι, κανείς δεν περνάει από δω. Διασταυρώνονται τέσσερις στενοί κασικόδρομοι. Κι αυτή η ερημιά είναι ξέχειλη από χρώματα, βουητά και λαμπυρίσματα στα φτερά των μελισσών. Πέρα απ' αυτό τίποτα, άδειος και μοναχός ο κήπος. Κι επειδή είναι εγκαταλειμμένος, έχεις την αίσθηση ότι είναι ακόμα πιο έρημος.

Το πιο συχνά, αυτοί που κατεβαίνουνε ή επιστρέφουνε απ' το Τσουκούροδα περνάνε από δω. Τυχαίνει μάλιστα να σταθμεύουνε πότε πότε.

Ο εγκαταλειμμένος αυτός κήπος είναι γεμάτος δεντρογαλιές. Πολλές. Κάτω από κάθε πέτρα κι ένα φίδι.

Ο καιρός των λουλουδιών είναι συνάμα και καιρός των ερώτων των φιδιών. Η δεντρογαλιά αγαπάει τα κόκκινα λουλούδια. Κι εδώ, ακόμα και το χώμα γίνεται κατακόκκινο την εποχή αυτή.

Ο ήλιος έκαιγε τον τόπο. Το χώμα, ο κήπος με τις ροδιές, το κόκκινο χρώμα αχνίζανε στο λιοπύρι.

Μια μεγάλη ροδιά. Στο μισό της κορμό ο φλοιός έχει σκάσει κι έχει πέσει. Μια άσπρη πέτρα κάτω απ' αυτή τη ροδιά. Μια δεντρογαλιά βγήκε κάτω από την άσπρη πέτρα και γλίστρησε σιγανά πάνω στα πράσινα χόρτα, κουνώντας την ουρά της. Σηκώνει πότε πότε το κεφάλι και κοιτάζει γύρω της. Οι μέλισσες βουίζουνε. Τα λουλούδια μυρίζουνε βαριά. Ο αέρας φέρνει τη μυρουδιά του φλησκουνιού από μια πηγή γεμάτη μούσκλα. Ένα μικρούλι συννεφάκι κυλάει κι έρχεται πάνω απ' το Τσουκούροδα.

Το φίδι ανέβηκε πάνω σε μια πέτρα, κοντοστάθηκε, περίμε-

νε, έπειτα κατέβηκε. Πήγε και τυλίχτηκε στον κορμό μιας ροδιάς.

Το να σκοτώσει ή να πειράξει κανείς δεντρογαλιά είναι αμαρτία. Γιατί, κι αυτή αν δεν την ενοχλήσουνε, δεν πειράζει άνθρωπο.

Γλίστρησε πάλι απ' τον κορμό του δέντρου, χάθηκε μες στα χόρτα. Μετά από λίγο έφτασε σ' ένα ξερό κομμάτι γης, στάθηκε. Τύλιξε την ουρά της. Έκανε σαν να 'θελε να κουβαριαστεί, μετάνιωσε. Προχώρησε. Έκανε ν' απλωθεί σ' ένα λουλούδι. Το προσπέρασε. Έκανε σαν να 'βγαζε μια φωνή. Δεν ακούστηκε τίποτα. Ήτανε κάτι πουλιά στο κλαδί, τη στιγμή που περνούσε από κάτω η δεντρογαλιά, πετάξανε μακριά. Ακούστηκε ένας ήχος σαν σφύριγμα, σαν σούρσιμο. Το φίδι στράφηκε πίσω του. Κάτω από κάτι μπλε λουλουδάκια βγήκε ένα άλλο, μακρύ φίδι και γλίστρησε απαλά κοντά σε μια γρανιτόπετρα. Το καινουριοφερμένο φίδι ήτανε πιο μακρύ, πιο μαυριδερό. Ίσως και δυο οργιές να 'τανε. Τα δυο φίδια πλησιάσανε, σταθήκανε δίπλα δίπλα. Ανεβήκανε μαζί πάνω σε μια πέτρα. Οι ουρές τους ενωθήκανε. Σ' αυτή τη στάση κατεβήκανε από την πέτρα, χωθήκανε στα χόρτα. Τη στιγμή που βγαίνανε από χει, κείνο το μικρό άσπρο, συννεφάκι είχε φτάσει πάνω από τον κήπο και συνέχιζε το δρόμο του. Η σκιά του έπεσε πάνω στα κόκκινα λουλούδια.

Η αγριάδα είναι το δέρμα της γης. Κολλάει πάνω στο χώμα και δεν ψηλώνει. Το ζευγάρι ήρθε μέχρι την αγριάδα τότε γλιστρώντας, τότε κάνοντας μικρές στάσεις. Εκεί στάθηκε. Έπειτα τυλίχτηκαν τα σώματά τους, γίνανε κόμπος. Σαν να κολλήσανε το 'να με τ' άλλο. Οι ουρές τους τρέμανε από ηδονή. Και ανατριχιάσανε από έρωτα και τα κόκκινα ανθάκια στις ροδιές και το πράσινο της γης, και το γαλάζιο τ' ουρανού και το λευκό του περαστικού σύννεφου.

Δεν τολμούσε να πάρει ανάσα. Σφαλούσε τα μάτια, τ' άνοιγε πάλι, κοίταγε τα φίδια και τον έρωτά τους. Ήτανε δεν ήτανε δεκαεφτά χρονών.

Καθήκανε ξανά. Πήρε μια ανάσα μ' ανακούφιση. Τη μια χάνονταν, την άλλη ξαναπαρουσιάζονταν.

Τα φίδια ερωτεύονται και ανθρώπους... Ένα φίδι είχε ερωτευτεί μια κοπελιά και την ακολουθούσε για πολλά χρόνια

όπου κι αν πήγαινε. Χωνότανε στο κρεβάτι της, απίθωνε το κεφάλι του στο μαξιλάρι και κοιμότανε μαζί της. Και της έκανε, λέει, έρωτα δίχως αυτή να το παίρνει είδηση. Δίπλωνε στα δυο το μακρύ κορμί και... Κάθε φορά που η κοπελιά ξυπνούσε κι έβρισκε το φίδι στην αγκαλιά της, τινάζότανε κατατρομαγμένη. Κόντευε να τρελαθεί. Με τον καιρό, όμως, συνήθισε. Δεν τινάζότανε πια, δε φώναζε. Σαν ξυπνούσε, η δεντρογαλιά γλιστρούσε κι έφευγε. Κάποια μέρα δεν πρόλαβε να φύγει και τ' αδέρφια του κοριτσιού τη σκοτώσανε. Αυτή έκλαιψε, λυπήθηκε, πένθησε.

Οι κινήσεις των φιδιών γίνονται ολοένα και πιο γρήγορες. Αγκαλιάζονται, απομακρύνονται, κυνηγεί το 'να τ' άλλο, το πιάνει, τυλίγονται, ξαναχωρίζουνε. Κλωθογυρνάνε στον κήπο, απ' τη μια άκρη ως την άλλη γρήγορα, πολύ γρήγορα.

Αυτό το παιχνίδι κράτησε μέχρι το μεσημέρι. Συνεχίσανε να πετάνε το 'να πίσω απ' τ' άλλο, σφιχταγκαλιαστήκανε, γίνανε κουβάρι. Το κουβάρι λύθηκε, τεντώσανε τα κορμιά τους.

Έπειτα πήγανε πάλι πάνω στα χόρτα. Τυλίξανε τις ουρές τους, σταθήκανε αντικριστά, σηκώσανε ψηλά τα κεφάλια κι αγκαλιαστήκανε. Σηκώνονται μισό. ένα μέτρο ψηλά, αγκαλιάζονται πέφτουνε πάλι χάμω. Το χρώμα του δέρματός τους αλλάζει, γίνεται κοκκινωπό. Κι όσο περνάει η ώρα, όσο συνεχίζεται αυτό το παιχνίδι, τόσο πιο πολύ παίρνουνε φωτιά, σηκώνονται όλο και πιο ψηλά. Όπου να 'ναι θα σταθούν πάνω στις ουρές τους.

Τα στόματά τους ανοιχτά, οι γλώσσες απλωμένες έξω. Τα μάτια κατακόκκινα. Τα κεφάλια πυρωμένα. Το κόκκινο χρώμα απλώνεται αγάλι αγάλι σ' όλο τους το κορμί.

Οι μέλισσες στα λουλούδια της ροδιάς. Πολλές, όλο βουητά. Σιμώνουνε κάτι πουλιά. Δε σταθήκανε πολύ, φύγανε. Ήρθε ένα μπλε, λαμπερό πουλί και στάθηκε πάνω σε μια πέτρα. Κοίταξε καλά καλά, με το 'να μάτι το παιχνίδι των φιδιών, φαίνεται πως δεν κατάλαβε τίποτα και πέταξε μακριά.

Έφτασε τ' απομεσήμερο και τα φίδια συνεχίζουνε: όρθια, αγκαλιασμένα... Πέφτουνε κάτω, σηκώνονται, γλιστράνε παραπέρα, αγκαλιάζονται ξανά. Και κάθε λίγο και λιγάκι: πλαφ! πέφτουνε κατάχαμα.

Το μισό τους κορμί έχει γίνει κατακόκκινο. Τινάζονται, χο-

ροπηδάνε σαν φλόγες, τυλίγονται μεταξύ τους. Σαν φλόγες που με τ' αεράκι μακραίνουνε, κονταίνουνε, υψώνονται και χαμηλώνουνε. Και βγάζουνε σπίθες... Σαν τα λουλούδια της ροδιάς. Μπορεί και να 'ναι αυτός ο λόγος που τα φίδια κάνουνε έρωτα στον κήπο τούτο, τον καιρό που ανθίζουνε οι ροδιές. Μπορεί να θέλουνε να προφυλαχτούνε μ' αυτόν τον τρόπο.

Τέλος, φαίνεται πως αποκάμανε, πέσανε στη γης και δεν ξανασηκωθήκανε. Μείνανε εκεί ξαπλωμένα. Αργοσαλεύανε πότε πότε το 'να πάνω στο κορμί του άλλου.

Ήτανε δεν ήτανε δεκαεφτά χρονών. Με το λαρύγγι ξερό, τα μάτια ανοιγμένα διάπλατα, το λαιμό τεντωμένο, είχε κοιτάξει τα φίδια μέχρι να χαθούνε. Τότε ...

Η Ελίφ ήτανε κουρασμένη, απελπισμένη. Κάποιος είχε ανάψει μια φωτιά σ' ένα βουνό μακριά και φαινότανε ο καπνός.

«Τα φίδια, οι μέλισσες, οι λύκοι και τα πετούμενα...» μονολόγησε. «Όλα τα πλάσματα... Αχ, μόνο για μας το προόριζε ο Θεός τούτο το χάλι.»

Μες σ' ένα όνειρο γεμάτο θύμησες, άνοιξε τα μάτια της. Είδε τον Αλή να κάθεται κάτω από ένα δέντρο, με τη ράχη στηριγμένη στους μπόγους, που είχε απιθώσει κοντά στη μάνα του.

Η Μεργιέμτζε, μια ασάλευτη φιγούρα λίγο παραπέρα του.

Στράφηκε πίσω της. Δεν είδε τα παιδιά. Είχανε μείνει πολύ πίσω.

Δεν προλαβαίνανε τη μάνα τους, παρ' ότι η Ελίφ δεν περπατούσε τόσο γρήγορα.

Στάθηκε, περίμενε. Μετά από λίγο φάνηκαν τα παιδιά να 'ρχονται τρικλίζοντας. Στέκονταν λιγάκι, ξαναπερπατούσανε. Κάθε φορά που η Ελίφ έβλεπε έτσι τα παιδιά της, αισθανότανε μια περίεργη πίκρα, μια ζαλάδα: Κουραστήκανε τα δόλια, σακατευτήκανε. Θα χρειαστεί ένας μήνας για να συνέρθουνε. Κι αυτός ο τρελός κατέβηκε σε μια μέρα δρόμο που άλλη φορά τον κάνουμε σε πέντε μέρες. Τα κούρασε, τα σκότωσε... Κι ο ίδιος ξεθεώθηκε. Τα σκότωσε τα σπλάχνα μου ο αναθεματισμένος ο Αλή. Στο διάβολο και η μάνα του και το άτι της και... Και όλα!

Δεν άντεξε, πήγε προς το μέρος τους. Ο ιδρώτας έτσουζε τα

μάτια της και την εμπόδιζε να διακρίνει καλά τα παιδιά.

«Λίγο έμεινε, σπλάχνα μου, λίγο έμεινε. Λίγο έμεινε, ζευγαράκι μου. Να, εκεί είναι ο πατέρας σας.»

Έδειξε με το δάχτυλο τον Αλή. Ξαφνικά το χέρι της κοκάλωσε. Έπειτα κρεμάστηκε παράλυτο. Δεν μπόρεσε να σταθεί όρθια, σωριάστηκε. Η ανηφόρα του Σουλεϊμάνλι δεν ήτανε που φαινότανε εκεί πίσω;

«Μπορεί να κατάφερες να κάνεις τις πέντε μέρες μία. Μα την ανηφόρα του Σουλεϊμάνλι δεν μπορείς να την ανέβεις. Πρέπει να φτάσουμε στον κήπο με τις ροδιές... Με τα φίδια και τις μέλισσες...»

Καθίσανε και τα παιδιά κοντά στη μάνα τους. Ζαρωμένα, ξεθεωμένα, ωχρά. Τα μάτια τους τεράστια. Και των δύο. Όλο τους το πρόσωπο είχε γίνει μάτια.

Μετά από λίγο η Ελίφ άνοιξε τα βλέφαρα, κοίταξε την ανηφόρα. Υψωνότανε πίσω από ένα σύννεφο αχνού, χανότανε στον ουρανό. Πώς τα καταφέρνανε ως τώρα να την ανεβαίνουνε; Στο γυρισμό απ' το θαμβάκι, θα τους βρίσκανε οι χωριανοί άρρωστους στα ριζά της ανηφόρας και θα τους παίρνανε μαζί. Θα παίρνανε, άραγε, μαζί και το πτώμα της Μεργιέμτζε; Ή θα την αφήνανε τη φουκαριάρα εδώ χάμω, στις ερημιές; Η Μεργιέμτζε δεν αγαπάει καθόλου τη μοναξιά. Θα τρελαθεί μονάχη, θα τρίζουνε τα κόκαλά της. «Εγώ» είπε «εγώ θα την πάρω στη ράχη μου. Δε θ' αφήσω τα κοκαλάκια της στα βουνά.»

Κοίταξε δεξιά, κοίταξε αριστερά. Τα χαλίκια του ποταμού είχανε απλωθεί σ' όλο το πλάτωμα. Οι άγριες πικροδάφνες είχανε τις ρίζες βυθισμένες στη μαλακή άμμο. Ο αέρας μύριζε λυγαριά.

«Σπλάχνα μου!» είπε με την πιο γλυκιά της φωνή. «Σπλάχνα μου, σπλάχνα μου.»

Έπιασε το Χασάν από το χέρι, τον τράβηξε. Τα κερασόκλωνα στη ράχη του Χασάν μπερδευτήκανε σε μια ρίζα. Το παιδί δεν μπόρεσε να σηκωθεί, έπεσε.

«Σπλάχνο μου! Δεν τα πετάς αυτά να ησυχάσεις! Τον εαυτό μας δεν μπορούμε να κουβαλήσουμε. Πέτα τα!» είπε η μάνα και τα ξέμπλεξε.

Έλυσε το δεμάτι απ' τη ράχη του παιδιού, το πέταξε. Ο

Χασάν δε μίλησε, μόνο δύθισε το βλέμμα του στα μάτια της μάνας του. Η Ελίφ έστρεψε το κεφάλι:

«Άντε, προχωράτε. Λίγο έμεινε... Να, εκεί είναι ο μπαμπάς σας.»

Περπατήσανε.

Ο Χασάν γυρνούσε κάθε λίγο και λιγάκι και κοιτούσε τα κερασόκλωνα. Έριχνε ένα βλέμμα, στεκότανε, γυρνούσε και κοίταζε τα κερασόκλωνα, μετά κάρφωνε το βλέμμα στα μάτια της μάνας του.

Η Ελίφ δεν άντεξε. Να μπορούσε ν' άφηνε τα δάκρυά της μπροστά στα παιδιά! Πήγε τρεχάτη, πήρε τα κερασόκλωνα, τα 'φερε.

Σηκώσανε τα σαλδάρια τους να περάσουνε το ρυάκι. Η Ουμαχάν γλίστρησε, έπεσε μέσα κι έγινε μούσκεμα. Η Ελίφ την έπιασε και την έδγαλε από το νερό.

Κοντεύανε πια να φτάσουνε τους άλλους, όταν ο Αλή άνοιξε τα μάτια και τους είδε. Μήτε τα βλέφαρά του δεν μπορούσε ν' ανοιγοκλείσει.

Η Ελίφ πέταξε τα κερασόκλωνα κάτω, πήγε κι έπιασε το χέρι του άντρα της. Ήτανε παγωμένο. Ανατρίχιασε. Πάντα την τρόμαζε το κρύο χέρι.

Ο Χασάν κοίταξε με αγάπη το πεσμένο δεμάτι και η χαρά ζωγραφίστηκε στο κουρασμένο πρόσωπό του.

«Πώς είσαι, Αλή» ρώτησε ξέπνοα η Ελίφ.

Ο Αλή δεν αποκρίθηκε.

«Άρρωστος είσαι;»

«Όχι.»

«Τι έχεις;»

Ο Αλή ξαφνιαστήκε. Δε βρήκε τι να πει. Φαινότανε αναστατωμένος. Τα χείλια του κινηθήκανε αργά, μα δεν ακούστηκε τίποτα.

«Πώς είναι η μάνα μου;»

«Δεν ξέρω. Δεν ξέρω... Καλά πρέπει να 'ναι. Μπορεί και να... Άμε ρίξε μια ματιά. Κείνη η ανηφόρα του Σουλειϊμάνλι... Δε μου είχε περάσει από το νου.»

Η Ελίφ πήγε κοντά στη Μεργιέμτζε. Έπιασε το χέρι της. Ήτανε ζεστό.

«Πώς είσαι, μάνα;»

Η Μεργιέμτζε άνοιξε τα μάτια. Την κοίταξε μ' αδειανό βλέμμα.

«Καλά είσαι, μάνα, καλά είσαι. Καλά είσαι, κυρούλα μου. Καλά είσαι, όμορφή μου μάνα.»

Ο Αλή άκουσε αυτά τα λόγια και οργίστηκε.

«Έλα δω!» φώναξε.

Η Ελίφ πήγε ευθύς.

«Κι αυτή η ανηφόρα του Σουλειϊμάνλι... Εεεχ... η ανηφόρα ... Δεν το είχα σκεφτεί... Καθόλου δε μου 'χε περάσει από το νου! Πώς θα την ανέβουμε; Κολλήσαμε δω χάμω. Ήρθαμε τόσο δρόμο και κολλήσαμε δω χάμω. Καταστράφηκα. Αχ! μαυρομάτικα σπλάχνα μου, αχ!»

“Μάλιστα: Αχ!” είπε από μέσα της η Μεργιέμτζε. “Αχ, τα καημένα τα σπλάχνα άμυαλου πατέρα. Στο Σουλειϊμάνλι ήρθαμε, ε; Αχ, πέθανε η Μεργιέμτζε! Και μη νοιάζεστε, δεν μπορεί να την ανέβει την ανηφόρα αυτή. Δεν μπορεί να σκαρφαλώσει. Δε θα ξημερωθεί η Μεργιέμτζε, μ' αυτά τα χάλια που έχει. Χαρείτε, χαρείτε, άνθρωποι, που αφήσατε τη Μεργιέμτζε καταμεσής στο Κιόρμεζαρ.”

Η Ελίφ στύλωσε το κορμί. Ένιωσε δυνατή.

«Θα την ανέβουμε!» φώναξε. «Μάλιστα! Θα την ανέβουμε ... Τις προηγούμενες φορές πώς την ανεβήκαμε; Φτερά είχαμε δάλει; Όχι! Εμείς, μονάχοι μας την ανεβήκαμε. Και θα την ανεβούμε πάλι! Εσύ είσαι κουρασμένος, Αλή. Ας ξημερώσει με το καλό και θα δεις πως δε θα σου φαίνεται τόσο τρομερό.»

Ο Αλή δεν την άκουγε.

«Αχ, σπλάχνα μου, αχ!» έλεγε συνέχεια. «Αχ, γυμνά και πεινασμένα θα μείνετε τούτο το χειμώνα. Καταραμμένε Αντίλ εφέντη! Αναθεματισμένε άπιστε!»

«Θα την ανέβουμε!» φώναξε ξανά η Ελίφ. Μετά πήγε στην ακροποταμιά να μαζέψει ξερόκλαδα. Κάθε της μέλος είχε πάρει φωτιά κι έκαιγε.

«Θα την ανέβουμε. Ας ξημερώσει πρώτα η καινούρια μέρα. Αύριο το βράδυ θα 'μαστε στον κήπο με τις ροδιές.»

Άναψε φωτιά. Έδγαλε γρήγορα γρήγορα απ' τους μπόγους τον τέντζερη, το πλιγούρι, το μπουκάλι με το βούτυρο, το αλάτι. Πήγε το ίδιο γρήγορα και γέμισε τον τέντζερη νερό, τον έβαλε πάνω στη φωτιά.